

Εβδομαδιαίο Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων

Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών

ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Διαθέσιμο εισόδημα, Καταναλωτική Δαπάνη και Αποταμιευτικοί Πόροι: τρέχουσα δυναμική και προοπτικές μετά την πανδημία

Η πανδημική κρίση και η επιβολή μέτρων περιορισμού της οικονομικής δραστηριότητας με σκοπό τον έλεγχο της εξάπλωσής της, σε κλάδους όπως το εμπόριο, ο τουρισμός και η ψυχαγωγία, επηρέασαν το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών, την ιδιωτική καταναλωτική δαπάνη και, κατ' επέκταση, τις αποταμιεύσεις τους. Ένα χαρακτηριστικό της τρέχουσας κρίσης είναι ότι οδήγησε στην κατακόρυφη πτώση της ιδιωτικής καταναλωτικής δαπάνης, το δεύτερο τρίμηνο του 2020, ενώ, παράλληλα, συνέβαλε καθοριστικά στη σημαντική άνοδο των αποταμιεύσεων των νοικοκυριών (Γράφημα 1). Επιπλέον, τα δημοσιονομικά μέτρα για την ελάφρυνση των υποχρεώσεων των νοικοκυριών, τη στήριξη της απασχόλησης και την τόνωση της ρευστότητας των επιχειρήσεων έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη δυναμική του διαθέσιμου εισοδήματος, της κατανάλωσης και της αποταμίευσης. Στο παρόν Δελτίο αναλύουμε τα ακόλουθα:

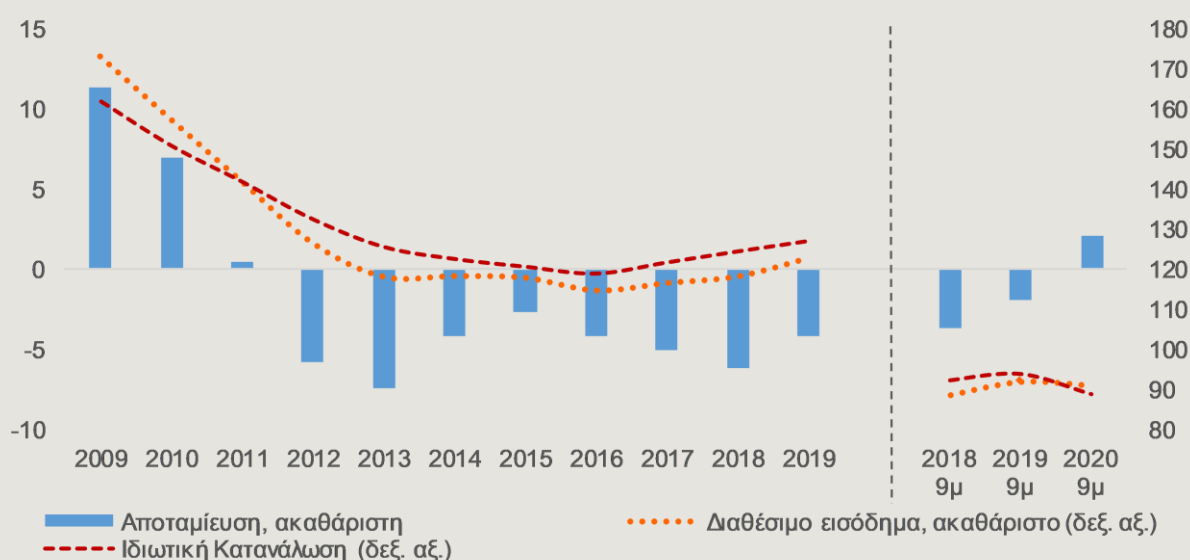
Πρώτον, την εξέλιξη του διαθέσιμου εισοδήματος, της καταναλωτικής δαπάνης και, κατ' επέκταση, της αποταμίευσης των νοικοκυριών, κατά το πρώτο εννέαμηνο του 2020,

Δεύτερον, τις πηγές της μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών, στο ίδιο διάστημα,

Τρίτον, την πορεία των καταθέσεων των νοικοκυριών αλλά και των επιχειρήσεων, το 2020, στην Ελλάδα, σε σύγκριση με την Ευρωζώνη,

Τέταρτον, τη συμβολή των έκτακτων μέτρων στήριξης των επιχειρήσεων και των απασχολούμενων που υιοθέτησε η Ελληνική Κυβέρνηση, στο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών αλλά και στην αύξηση των διαθέσιμων αποταμιευτικών πόρων.

Η εξέλιξη της ιδιωτικής κατανάλωσης, της αποταμίευσης και του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών και των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων (ποσά σε Ευρώ δισ., τρέχουσες τιμές)

ΓΡΑΦΗΜΑ 1

Σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσίευσε πρόσφατα η ΕΛΣΤΑΤ, το πρώτο εννεάμηνο του 2020, το ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών και των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων μειώθηκε κατά 1,1%, σε σύγκριση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του προηγούμενου έτους, ενώ το πρώτο εννεάμηνο του 2019 είχε σημειώσει ετήσια αύξηση ύψους 3,8%. Παράλληλα, το πρώτο εννεάμηνο του 2020, η τελική καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών (σε τρέχουσες τιμές) μειώθηκε σημαντικά περισσότερο, κατά 5,4%, σε ετήσια βάση. Ως εκ τούτου, η ακαθάριστη αποταμίευση, η οποία αποτελεί το μέρος του ακαθάριστου διαθέσιμου εισοδήματος που δεν καταναλώνεται, ήταν θετική και διαμορφώθηκε σε 2,3% του ακαθάριστου διαθέσιμου εισοδήματος, έναντι -2,2%, το πρώτο εννεάμηνο του 2019.

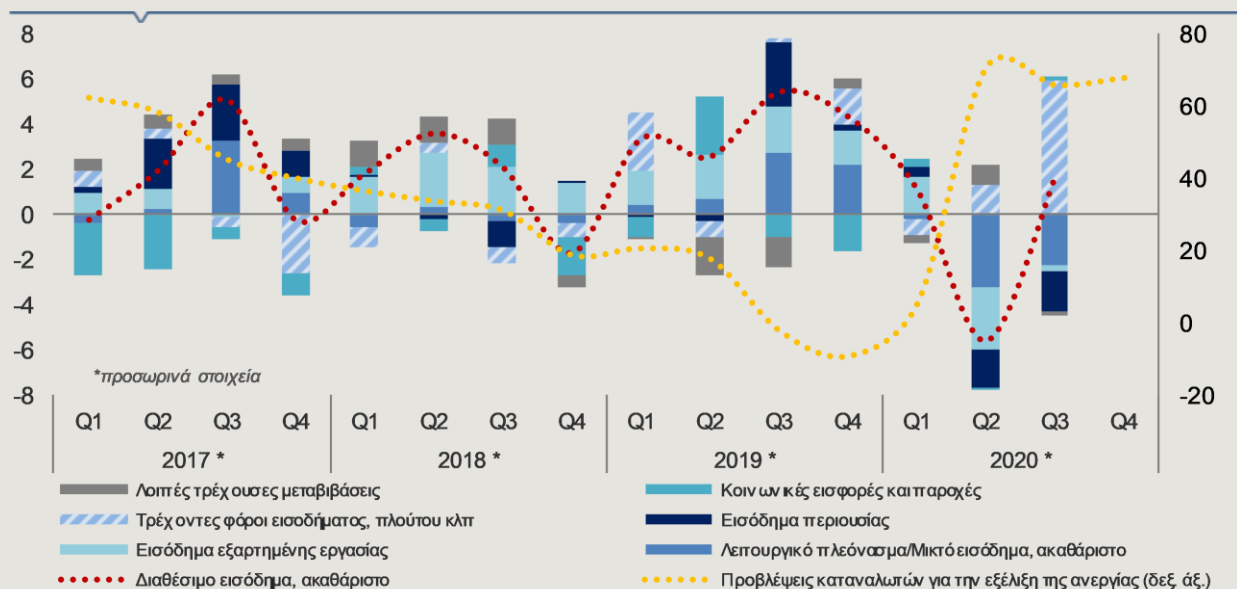
Στο Γράφημα 1, απεικονίζεται η εξέλιξη της κατανάλωσης, της αποταμίευσης και του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών και των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων. Όπως παρατηρείται στο γράφημα, κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης στη χώρα, δηλαδή από το 2010 μέχρι και το 2016, τόσο το διαθέσιμο εισόδημα, όσο και η ιδιωτική κατανάλωση ακολούθησαν έντονα πτωτική πορεία, ενώ η αποταμίευση πέρασε σε αρνητικό έδαφος το 2012. Από το 2017, παράλληλα με την άνοδο της οικονομικής δραστηριότητας στη χώρα και την αύξηση της απασχόλησης, η τελική καταναλωτική δαπάνη και το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών άρχισαν, σταδιακά, να ανακάμπτουν. Η αποταμίευση, ωστόσο, παρέμεινε αρνητική, μέχρι και το 2019, γεγονός που συνεπάγεται ότι, την οκταετία 2012-2019, τα νοικοκυριά χρησιμοποίησαν αποταμιεύσεις προηγούμενων ετών, προκειμένου να καλύψουν μέρος των καταναλωτικών αναγκών τους αλλά και τις φορολογικές και λοιπές υποχρεώσεις τους. Η συνολική μείωση του αποθέματος των αποταμιεύσεων των νοικοκυριών, κατά το εν λόγω χρονικό διάστημα, διαμορφώθηκε σε Ευρώ 39,8 δισ. Ο εντονότερος ετήσιος ρυθμός μείωσης της ιδιωτικής κατανάλωσης, κατά το πρώτο εννεάμηνο του 2020, εξαιτίας της πανδημικής κρίσης, σε σύγκριση με τον αντίστοιχο ρυθμό μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών, είχε ως αποτέλεσμα το διαθέσιμο εισόδημα να υπερβεί την τελική ιδιωτική καταναλωτική δαπάνη (διακεκομμένες γραμμές, Γράφημα 1) και ως εκ τούτου η αποταμίευση των νοικοκυριών να λάβει θετικό πρόσημο, για πρώτη φορά από το 2011. Αξίζει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι αυτό ήταν αποτέλεσμα έντονων διακυμάνσεων, καθώς η αποταμίευση ως ποσοστό του διαθέσιμου εισοδήματος διαμορφώθηκε σε -3% το πρώτο τρίμηνο του 2020, σε 8,8% το δεύτερο τρίμηνο του έτους -κατά τη διάρκεια του πρώτου lockdown- και σε 0,9%, το τρίτο τρίμηνο του 2020.

Εξαιτίας της υγειονομικής φύσης της κρίσης και της επιβεβλημένης κοινωνικής αποστασιοποίησης, η μείωση της καταναλωτικής δαπάνης, όπως ήταν αναμενόμενο, ήταν μεγαλύτερη σε συγκεκριμένες υπηρεσίες, όπως στις μεταφορές, στα ταξίδια, στις διακοπές και στις δραστηριότητες ψυχαγωγίας και μικρότερη στα διαρκή καταναλωτικά αγαθά. Στη συγκράτηση της πώσης στα διαρκή καταναλωτικά αγαθά συνέβαλε η αύξηση του ηλεκτρονικού εμπορίου που αντιστάθμισε, εν μέρει, την αρνητική επίπτωση της τρέχουσας κρίσης.

Σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες (Bank of Ireland, "The impact of Covid-19 on consumer spending", December 2020 / Bank of England, "How has Covid affected household savings", November 2020), η αποταμίευση των νοικοκυριών χαμηλού εισοδηματικού κλιμακίου και ιδιαίτερα εκείνων που επλήγησαν περισσότερο από την πανδημική κρίση (περιλαμβάνουν ανέργους, εργαζομένους με μειωμένες ώρες απασχόλησης, ασθενείς κ.ά.) μειώθηκε, αφού ένα μεγάλο μέρος του οικογενειακού προϋπολογισμού τους αφορά ανελαστικές δαπάνες και είδη πρώτης ανάγκης (τρόφιμα, θέρμανση κ.λπ.). Αντίθετα, τα νοικοκυριά υψηλότερου εισοδηματικού κλιμακίου, όπως ήταν αναμενόμενο, ήταν εκείνα που συσώρευσαν αποταμι-

ΓΡΑΦΗΜΑ 2

Συνιστώσες του ακαθάριστου διαθέσιμου εισοδήματος και προβλέψεις των καταναλωτών για την εξέλιξη της ανεργίας το επόμενο δωδεκάμηνο

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ,
Ευρωπαϊκή
Επιτροπή

εύσεις, διότι μείωσαν, σε μεγάλο βαθμό, τις δαπάνες για διακοπές, ταξίδια, ψυχαγωγία, υπηρεσίες δηλαδή που αντιπροσωπεύουν σημαντικό τμήμα του διαθέσιμου εισοδήματός τους.

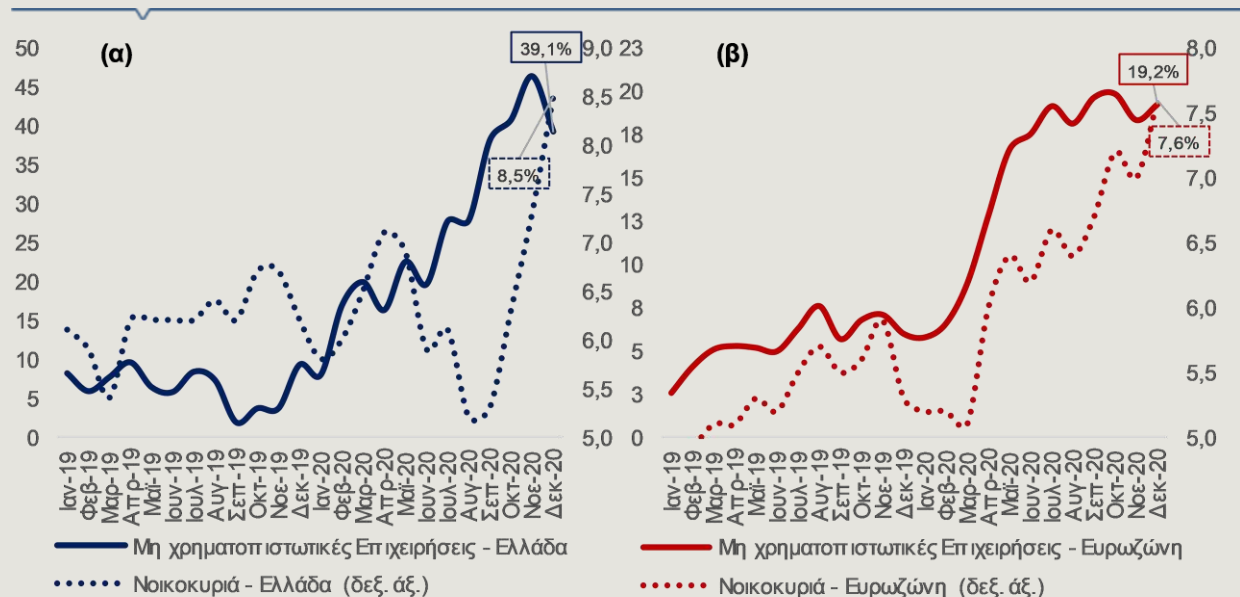
Η πτώση του διαθέσιμου εισοδήματος, κατά το πρώτο εννεάμηνο του 2020, οφείλεται στη σημαντική μείωση που σημειώθηκε, το δεύτερο τρίμηνο του έτους, κατά 5,6%, σε ετήσια βάση, ενώ, το πρώτο και το τρίτο τρίμηνο, καταγράφηκαν αυξήσεις, κατά 1,1% και 1,6%, αντίστοιχα. Είναι σημαντικό να διερευνηθεί, επιπλέον, η χρηματοοικονομική σύνθεση της αύξησης του ακαθάριστου διαθέσιμου εισοδήματος (Γράφημα 2). Οι επιμέρους συνιστώσες από την πλευρά των εσόδων (πηγές) είναι το εισόδημα από εξαρτημένη μισθωτή εργασία, το λειτουργικό πλεόνασμα/μικτό εισόδημα (το οποίο περιλαμβάνει τα κέρδη των ατομικών επιχειρήσεων, τις αμοιβές των αυτοαπασχολούμενων και τα εισοδήματα από ενοίκια), οι κοινωνικές παροχές εκτός από τις κοινωνικές μεταβιβάσεις σε είδος (συντάξεις και επιδόματα) και το εισόδημα περιουσίας (τόκοι, μερίσματα, ενοίκια από χρήση γης).

Συγκεκριμένα, όπως παρατηρείται στο Γράφημα 2, από την έναρξη της πανδημικής κρίσης, δηλαδή κατά τη διάρκεια του δεύτερου και τρίτου τριμήνου του προηγούμενου έτους, αρνητικές στο διαθέσιμο εισόδημα ήταν οι συμβολές των αμοιβών της εξαρτημένης μισθωτής εργασίας, του λειτουργικού πλεονάσματος/μικτού εισοδήματος αλλά και του εισοδήματος περιουσίας (συνολικά, -7,7 και -4,3 ποσοστιαίες μονάδες, αντίστοιχα).

Από την άλλη πλευρά, τη μεγαλύτερη θετική συμβολή στη διαμόρφωση του διαθέσιμου εισοδήματος είχε, κατά το δεύτερο και τρίτο τρίμηνο του 2020, η μείωση της φορολογίας (1,3 και 5,9 ποσοστιαίες μονάδες, αντίστοιχα). Στο δεύτερο τρίμηνο του 2020, σημαντική ήταν, επίσης, η θετική συνεισφορά των λοιπών τρεχουσών μεταβιβάσεων (0,9 ποσοστιαίες μονάδες). Ως εκ τούτου, συμπεραίνεται ότι τα έκτακτα δημοσιονομικά μέτρα που υιοθετήθηκαν για τη στήριξη των επιχειρήσεων και των εργαζομένων, κατά τη διάρκεια του δεύτερου και τρίτου τριμήνου του 2020, αντιστάθμισαν, εν μέρει, τις αρνητικές συνέπειες της πανδημίας Covid-19 στο εισόδημα από εργασία και τα έσοδα των επιχειρήσεων και, κατά συνέπεια, λειτούργησαν ως ισχυροί πρόσθετοι σταθεροποιητές της οικονομίας.

Η πτώση του διαθέσιμου εισοδήματος, κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2020, πρωτίστως, όπως προαναφέρθηκε, λόγω της πτώσης του εισοδήματος από εξαρτημένη μισθωτή εργασία αλλά και των εσόδων των επιχειρήσεων, συνάδει με την πορεία των προβλέψεων των καταναλωτών για άνοδο της ανεργίας το επόμενο δωδεκάμηνο. Όπως παρατηρείται στο Γράφημα 2, ο εν λόγω δείκτης που καταρτίζει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (κίτρινη διακεκομμένη γραμμή) σημείωσε κατακόρυφη αύξηση, σε 70,6 μονάδες, κατά μέσο όρο, το δεύτερο τρίμηνο του 2020, από 5,1 μονάδες, το πρώτο τρίμηνο. Μετά την άρση των περιοριστικών μέτρων, το τρίτο τρίμηνο του 2020, μειώθηκε ελαφρώς το ποσοστό των καταναλωτών που εκτιμούν ότι η ανεργία θα αυξηθεί, καθώς ο σχετικός δείκτης διαμορφώθηκε σε 65,7 μονάδες, ενώ, το τέταρτο τρίμηνο, κατά τη διάρκεια του δεύτερου lockdown, αυξήθηκε εκ νέου σε 67,7 μονάδες.

Η αύξηση των αποταμιεύσεων, επομένως, συνδέεται, αφενός, με την αβεβαιότητα που προκάλεσε η πανδημία σχετικά με τη διατήρηση των θέσεων απασχόλησης αλλά και την απώλεια του διαθέσιμου

ΓΡΑΦΗΜΑ 3
Άνοδος των καταθέσεων σε Ελλάδα και Ευρωζώνη στο έτος της πανδημίας (ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής*)

Πηγή:
Ευρωπαϊκή
Κεντρική
Τράπεζα

Σημείωση (*):

Οι ρυθμοί μεταβολής προκύπτουν από τις μεταβολές των υπολοίπων διορθωμένες για τις συναλλαγματικές διαφορές και τις αναταξινόμησεις. Αφορούν υπόλοιπα τέλους εκάστης περιόδου, κατοίκων εσωτερικού και λοιπών χωρών ζώνης Ευρώ.

εισοδήματος (“προληπτική” αποταμίευση) και, αφετέρου, με τη μειωμένη καταναλωτική δαπάνη (“αναγκαστική” αποταμίευση, καθώς οι καταναλωτές δεν μπορούν να δαπανήσουν -σε ένα βαθμό- εξαιτίας των μέτρων περιορισμού της οικονομικής δραστηριότητας). Η εξέλιξη αυτή οδήγησε, επιπρόσθετα, στην άνοδο των καταθέσεων των νοικοκυριών στο τραπεζικό σύστημα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, ο δωδεκάμηνος ρυθμός αύξησης των καταθέσεων των νοικοκυριών στην Ελλάδα διαμορφώθηκε, τον Δεκέμβριο, σε 8,5% (Γράφημα 3α). Άνοδος των καταθέσεων των νοικοκυριών παρατηρήθηκε και στην Ευρωζώνη, από την εμφάνιση της πανδημίας και μετά, με τον ετήσιο ρυθμό αύξησης να έχει διαμορφωθεί, στο τέλος του 2020, σε 7,6%.

Επιπλέον, σημαντική άνοδος καταθέσεων σημειώθηκε και από την πλευρά των επιχειρήσεων. Όπως παρατηρείται στο Γράφημα 3β, ο δωδεκάμηνος ρυθμός αύξησης των καταθέσεων των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων ανήλθε, τον Δεκέμβριο στην Ελλάδα, σε 39,1%. Το τελευταίο ήταν αποτέλεσμα της συγκράτησης των δαπανών, εξαιτίας της αβεβαιότητας που προκάλεσε η πανδημία Covid-19 για την εξέλιξη των εργασιών των επιχειρήσεων και των εσόδων τους, καθώς και για τη ρευστότητά τους, αλλά και των έκτακτων μέτρων που υιοθετήθηκαν από την Ελληνική Κυβέρνηση με σκοπό τη στήριξη των επιχειρήσεων (παροχή ρευστότητας προς τις επιχειρήσεις, η οποία διοχετεύτηκε μέσω του τραπεζικού συστήματος, αναστολή πληρωμών φορολογικών υποχρεώσεων, εισφορών προς τα ασφαλιστικά ταμεία κ.λπ.). Αξιοσημείωτη αύξηση των καταθέσεων των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων παρατηρήθηκε και στην Ευρωζώνη, αν και ηπιότερη σε σύγκριση με την Ελλάδα, καθώς ο ετήσιος ρυθμός αύξησης, τον Δεκέμβριο, διαμορφώθηκε σε 19,2% (Γράφημα 3β).

Οι βασικοί παράγοντες που θα επηρεάσουν την πορεία και την ταχύτητα ανάκαμψης είναι το πόσο αυξήθηκαν οι αποταμιεύσεις συνολικά, ποια νοικοκυριά εκτιμάται ότι αύξησαν τις αποταμιεύσεις τους και πως σκοπεύουν να τις αξιοποιήσουν, αλλά και ποια θα είναι η αναμενόμενη συμβολή του Ταμείου Ανάκαμψης στην οικονομία (Next Generation EU - NGEU).

Όπως προαναφέρθηκε, τα νοικοκυριά που ανήκουν σε υψηλά εισοδηματικά κλιμάκια εκτιμάται ότι αύξησαν τις αποταμιεύσεις τους, κατά τη διάρκεια της τρέχουσας κρίσης, σε αντίθεση με τα νοικοκυριά που ανήκουν σε χαμηλά εισοδηματικά κλιμάκια. Ωστόσο, έχει εκτιμηθεί ότι τα νοικοκυριά με υψηλά εισοδήματα χαρακτηρίζονται από μικρότερη, οριακή ροπή προς κατανάλωση, συγκριτικά με τα υπόλοιπα (“Estimating the Marginal Propensity to Consume Using the Distributions of Income, Consumption, and Wealth”, Federal Reserve Bank of Boston, 2019).

Αυτή η διαπίστωση, σε συνδυασμό με το επιχείρημα ότι η ανάκαμψη, μετά από μια ύφεση που προκλήθηκε λόγω πτώσης της ζήτησης υπηρεσιών, τείνει να είναι πιο αργή συγκριτικά με την ανάκαμψη μετά από μια ύφεση που προκλήθηκε από πτώση της ζήτησης αγαθών (“Demand Composition and the Strength of Recoveries”, Beraja, M. and Wolf, C. 2020), δημιουργεί αβεβαιότητα για την πορεία και την ταχύτητα ανάκαμψης της οικονομίας. Αυτή η αβεβαιότητα βασίζεται στο επιχείρημα ότι οι υπηρεσίες δημιουργούν λιγότερη «συμπιεσμένη» ζήτηση (pent-up demand) σε σύγκριση με τα καταναλωτικά αγαθά. Ένα διαισθητικό παράδειγμα είναι ότι τα νοικοκυριά είναι μάλλον απίθανο να διπλασιάσουν τις διακοπές στο εξωτερικό, το 2021, προκειμένου να αντισταθμίσουν την έλλειψη ταξιδιών στο εξωτερικό, το 2020. Ενδεικτική είναι η πρόσφατη έρευνα της Τράπεζας της Αγγλίας που υποστηρίζει ότι μόνο το 10% των νοικοκυριών που αύξησαν τις αποταμιεύσεις τους σκοπεύει να δαπανήσει αυτά που αποταμίευσε. Το 70% σκοπεύει να διατηρήσει τις αποταμιεύσεις του σε τραπεζικούς λογαριασμούς, ενώ οι υπόλοιποι προτίθενται να αποπληρώσουν χρέη, να επενδύσουν, ή να αυξήσουν τις συνταξιοδοτικές αποταμιεύσεις τους. Παράλληλα, και οι επιχειρήσεις, μετά τη λήξη των έκτακτων μέτρων για την αντιμετώπιση των αρνητικών επιπτώσεων της πανδημίας, πιθανότατα, θα χρησιμοποιήσουν τις αποταμιεύσεις τους προκειμένου να καλύψουν υποχρεώσεις που προς το παρόν έχουν αναβληθεί (φόρους, ασφαλιστικές εισφορές κ.λπ.) αλλά και τα συνήθη (προ της πανδημίας) λειτουργικά έξοδα τους (ενοίκια, μισθούς κ.λπ.)

Τέλος, θα ήταν σκόπιμο να τονίσουμε τη σημασία του Ταμείου Ανάκαμψης στη συνεκτίμηση των προηγούμενων παραγόντων για την οικονομική ανάκαμψη. Η συσσώρευση αποταμιεύσεων και, κατ’ επέκταση, η άνοδος της καταθετικής βάσης των τραπεζών, το 2020, είναι σημαντική, πρώτον, για την ποιότητα των δανειακών χαρτοφυλακίων των τραπεζών στη μεταπανδημική περίοδο και τη συγκράτηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων και, δεύτερον, για την ύπαρξη επαρκούς ρευστότητας για τη συγχρηματοδότηση των επενδυτικών σχεδίων που θα ενταχθούν στο Ταμείο Ανάκαμψης, από το τραπεζικό σύστημα.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΥΓΚΥΡΙΑ

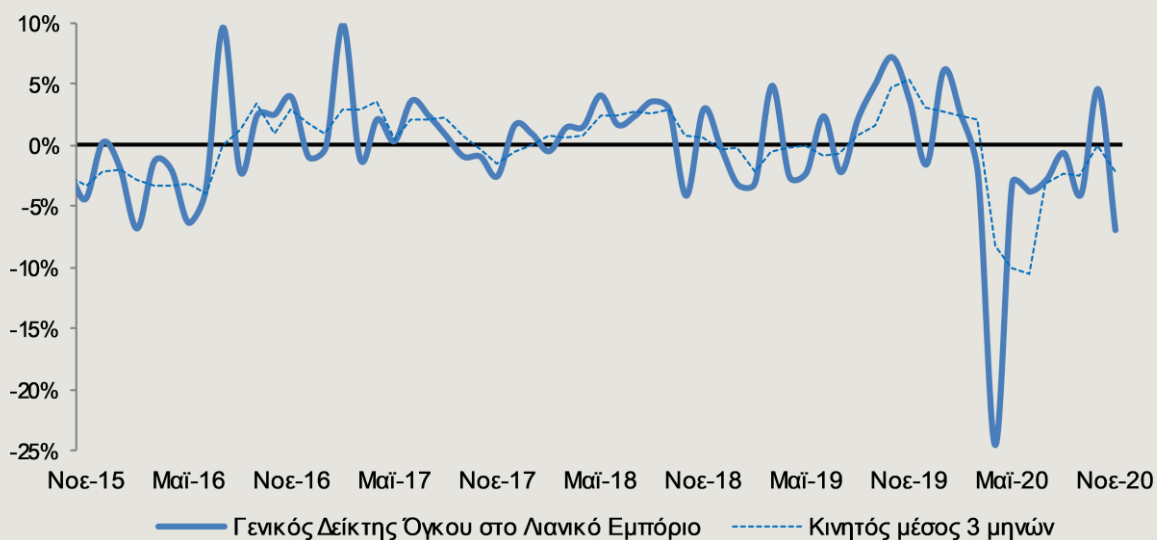
Λιανικές Πωλήσεις

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, τον Νοέμβριο 2020, ο γενικός δείκτης όγκου στο λιανικό εμπόριο κατέγραψε πτώση κατά 6,9%, σε ετήσια βάση, έναντι αύξησης κατά 3,7%, τον ίδιο μήνα του 2019 (Γράφημα 4). Ο αντίστοιχος δείκτης εκτός καυσίμων μειώθηκε κατά 3,2%, σε ετήσια βάση, τον Νοέμβριο 2020. Συνολικά, τους πρώτους έντεκα μήνες του 2020, ο γενικός δείκτης όγκου στο λιανικό εμπόριο κατέγραψε ετήσια μείωση της τάξης του 3,2%, ενώ ο αντίστοιχος δείκτης εκτός καυσίμων μειώθηκε κατά 0,6%, σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2019. Σημειώνεται ότι, στο διάστημα Ιανουαρίου-Νοεμβρίου 2019, ο γενικός δείκτης όγκου στο λιανικό εμπόριο είχε σημειώσει ετήσια αύξηση κατά 1,1%, ενώ ο αντίστοιχος δείκτης εκτός καυσίμων αυξήθηκε κατά 0,8%, σε ετήσια βάση.

Από τους επιμέρους κλάδους που συνθέτουν το δείκτη, κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Νοεμβρίου 2020, αύξηση κατέγραψαν, σε ετήσια βάση, οι πωλήσεις, σε όρους όγκου, σε φαρμακευτικά είδη-καλλυντικά (+17,5%) και σε μεγάλα καταστήματα τροφίμων (+5%). Αντίθετα, μείωση των πωλήσεων, σε όρους όγκου, σημειώθηκε σε ένδυση-υπόδηση (-18,5%), καύσιμα και λιπαντικά αυτοκινήτων (-11,9%), τρόφιμα-ποτά-καπνό (-9,4%), πολυκαταστήματα (-7,3%), έπιπλα-ηλεκτρικά είδη-οικιακό εξοπλισμό (-2,2%) και σε βιβλία-χαρτικά είδη (-1%).

ΓΡΑΦΗΜΑ 4

Εξέλιξη Γενικού Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο και κινητού μέσου 3 μηνών

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Brexit: Μία «συμφωνία» με συνέπειες

Με την εμπορευματική κίνηση να διαμορφώνεται σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα από τα συνήθη, πολλές επιχειρήσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο καταβάλλουν σημαντικές προσπάθειες για να προσαρμοστούν στο ρυθμιστικό πλαίσιο που έχει προκύψει από τη νέα συμφωνία εμπορίου και συνεργασίας, η οποία τέθηκε σε εφαρμογή την 1^η Ιανουαρίου. Η γραφειοκρατία και οι καθυστερήσεις στις μεταφορές αποτελούν τα βασικά

χαρακτηριστικά του νέου εμπορικού περιβάλλοντος, τα οποία επηρεάζουν αυξητικά το κόστος διακίνησης, ενώ πλήττουν σημαντικά τμήματα της οικονομίας του Ηνωμένου Βασιλείου. Σύμφωνα με τον επικεφαλής της Τράπεζας της Αγγλίας (BoE), η νέα συμφωνία εμπορίου και συνεργασίας με την ΕΕ, ενδεχομένως, να επιβαρύνει την οικονομία του Ηνωμένου Βασιλείου με πάνω από 80 δισ. λίρες.

Αλιεία και κτηνοτροφία δοκιμάζουν τις αντοχές τους

Οι κτηνοτροφικές και οι αλιευτικές μονάδες βρέθηκαν πολύ γρήγορα αντιμέτωπες με τις νέες εμπορικές ρυθμίσεις, οι οποίες απαιτούν χρονοβόρες διαδικασίες για την έκδοση συγκεκριμένων εγγράφων (τελωνιακές διασαφήσεις, αποδεικτικά αλιεύσης, υγειονομικά πιστοποιητικά) για την είσοδο των προϊόντων στην ΕΕ, με αποτέλεσμα να τίθεται σε κίνδυνο η ποιότητά τους, καθώς ενέχεται ο κίνδυνος αδυναμίας για αποθήκευση.

Η αλιευτική βιομηχανία μετρά, από τις πρώτες ημέρες του νέου έτους, το κόστος των νέων γραφειοκρατικών απαιτήσεων για την εξαγωγή αλιευμάτων στην ΕΕ, ωθώντας πολλές επιχειρήσεις του κλάδου να προειδοποιούν για την ανάγκη άμεσης κυβερνητικής υποστήριξης. Η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, διαπιστώνοντας τα προβλήματα που προέκυψαν, ανακοίνωσε ένα πακέτο αποζημιώσεων ύψους 23 εκατ. λιρών για τους αλιείς, ωστόσο, εκτιμά ότι η ροή των εξαγωγών προς την ΕΕ θα αρχίσει σταδιακά να βελτιώνεται. Παρά την αισιόδοξη εκτίμηση, δεν θα εκλείψουν στο μέλλον ζητήματα, τα οποία θα αποτελούν σημεία τριβής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι εξαγωγές ζωντανών μυδιών, στρειδιών και ορισμένων άλλων οστρακοειδών, οι οποίες θα υπόκεινται σε συνεχιζόμενους περιορισμούς. Σύμφωνα με τους Σκωτσέζους εκπροσώπους αλιείας, ο συγκεκριμένος τομέας σημειώνει απώλειες ύψους 1 εκατ. λιρών ημερησίως, εξαιτίας των καθυστερήσεων στην επεξεργασία των νέων εξαγωγικών εγγράφων, γεγονός που ανάγκασε τους αλιείς να εκφορτώνουν τα αλιεύματά τους στη Δανία, προκειμένου να αποφύγουν το γραφειοκρατικό σύστημα της Ευρώπης.

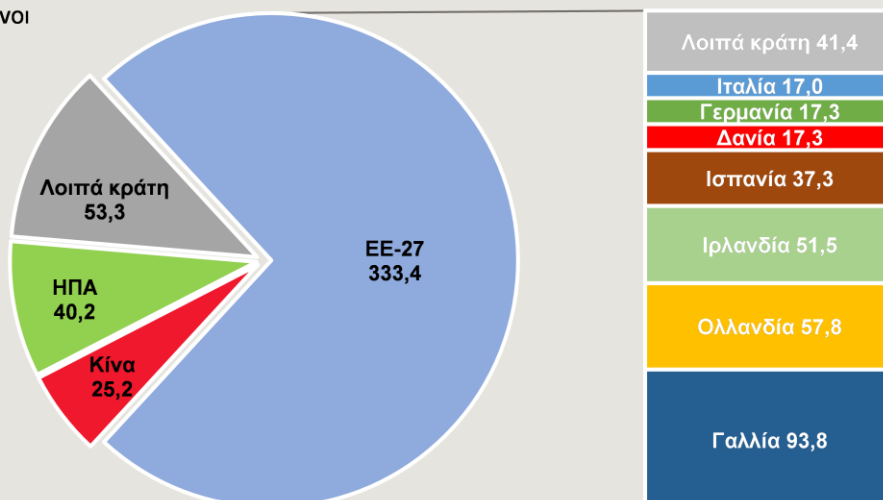
Οι δυσκολίες του κλάδου της αλιείας, οι οποίες καταγράφηκαν τις πρώτες μέρες μετά την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από την ενιαία αγορά της ΕΕ, αποτελούν αρνητική εξέλιξη, η οποία επιβαρύνει το πολιτικό κλίμα για την κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου που ισχυριζόταν ότι οι αλιείς της χώρας θα μπορούσαν να έχουν επιπλέον αλιευτικές δυνατότητες λόγω του Brexit, αξίας άνω των 750 εκατ. λιρών.

Επισημαίνεται ότι η αξία της αλιευτικής βιομηχανίας του Ηνωμένου Βασιλείου διαμορφώθηκε σε 747 εκατ. λίρες το 2019 (UK Sea Fisheries Statistics 2019) και ήταν μειωμένη κατά 7% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, αλλά αυξημένη κατά 44% από το 2009 (520 εκατ. λίρες). Όπως αποτυπώνεται στο Γράφημα 5, η ΕΕ απορροφά το μεγαλύτερο τμήμα των εξαγωγών αλιευμάτων του Ηνωμένου Βασιλείου, ενώ η Γαλλία αποτελεί τη σημαντικότερη εισαγωγική χώρα.

Ο πρωθυπουργός του Ηνωμένου Βασιλείου θεωρεί ότι οι καθυστερήσεις που σημειώνονται εξαιτίας της γραφειοκρατίας και των αδυναμιών των συστημάτων πληροφορικής είναι προσωρινού χαρακτήρα, ενώ έχει υποσχεθεί ότι η κυβέρνηση θα παράσχει αποζημιώσεις στις αλιευτικές επιχειρήσεις που κινδυνεύουν οικονομικά. Παράλληλα, έχει γνωστοποιήσει την πρόθεση της κυβέρνησής του να διαθέσει 100 εκατ. λίρες για τον εκσυγχρονισμό της αλιευτικής βιομηχανίας (ανανέωση στόλου, νέες υποδομές, εκσυγχρονισμός μονάδων μεταποίησης προϊόντων αλιείας).

Εξαγωγές αλιευμάτων Ηνωμένου Βασιλείου 2019

χιλιάδες τόνοι

ΓΡΑΦΗΜΑ 5

Πηγή:
Marine
Management
Organization

Στον τομέα της κτηνοτροφίας, οι καθυστερήσεις που προκαλεί η έκδοση των υγειονομικών πιστοποιητικών που απαιτούν οι αρχές της ΕΕ επιφέρουν καθυστερήσεις στις παραδόσεις των προϊόντων, με αποτέλεσμα ένα σημαντικό τμήμα αυτών να αλλοιώνεται, ενώ πολλοί εισαγωγείς στην ΕΕ ερευνούν εναλλακτικές, αναζητώντας προμηθευτές εντός ΕΕ. Οι καθυστερήσεις έχουν περιορίσει τον όγκο των διακινούμενων προϊόντων, καθώς, σύμφωνα με τη British Meat Processor Association, οι εξαγωγές κρέατος προς την ΕΕ διαμορφώνονται μόλις στο 25% των κανονικών επιπέδων για αυτή την περίοδο του έτους. Παράλληλα, οι κτηνοτρόφοι του Ηνωμένου Βασιλείου ομιλούν για άниση μεταχείριση, καθώς η απόφαση της κυβέρνησης να μην επιβάλει πλήρη συνοριακό έλεγχο στις εισαγωγές από την ΕΕ οδηγεί σε φτηνές εισαγωγές, γεγονός που εντείνει τον ανταγωνισμό εντός της χώρας.

Υψηλότερο το κόστος για τα καταναλωτικά αγαθά από την ΕΕ

Οι καταναλωτές στο Ηνωμένο Βασίλειο που προέβησαν σε αγορές αγαθών από την ΕΕ, μετά την 1η Ιανουαρίου, βρέθηκαν αντιμέτωποι με επιπλέον κόστη, τα οποία αγνοούσαν μέχρι πρότινος, λόγω της συνύπαρξης εντός της ενιαίας αγοράς. Αρκετές μεγάλες εταιρείες διανομής αγαθών αναγκάστηκαν να αναστείλουν τις υπηρεσίες διασυνοριακής παράδοσης, εξαιτίας της νέας τελωνειακής γραφειοκρατίας, ενώ όταν επαναλειτούργησαν, πολλοί καταναλωτές διαπίστωσαν την επιβολή νέων χρεώσεων, συμπεριλαμβανομένου του φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) για αγαθά αξίας άνω των 135 λιρών, χρεώσεις διαχείρισης, καθώς και την κατάργηση του ορίου απαλλαγής από ΦΠΑ για εισαγόμενα αγαθά χαμηλής αξίας (μέχρι 15 λίρες).

«Το πρωτόκολλο της Βόρειας Ιρλανδίας» θα αναθεωρηθεί στο μέλλον

Η ΕΕ και το Ηνωμένο Βασίλειο καθόρισαν τους νέους κανόνες που αφορούν τη Βόρεια Ιρλανδία, με μία συμφωνία που φέρει την ονομασία «Το πρωτόκολλο της Βόρειας Ιρλανδίας». Τονίζεται ότι η Βόρεια Ιρλανδία έως και σήμερα ακολουθεί πολλούς από τους κανόνες της ΕΕ, ωστόσο, υπάρχει ένα νέο «ρυθμιστικό σύνορο» μεταξύ της Βόρειας Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου (Αγγλία, Σκωτία, Ουαλία), επειδή, σε αντίθεση με τη Βόρεια Ιρλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο δεν ακολουθεί πλέον τη νομοθεσία της ΕΕ. Αυτό σημαίνει την ύπαρξη ελέγχων για τα εμπορεύματα που διακινούνται μεταξύ Ηνωμένου Βασιλείου και Βόρειας Ιρλανδίας, με επιθεωρήσεις που πραγματοποιούνται σε λιμάνια της Βόρειας Ιρλανδίας. Η ΕΕ έχει πολύ αυστηρούς κανόνες σχετικά με το τι μπορεί να εισέλθει στην αγορά της, όσον αφορά σε ορισμένα τρόφιμα, με αποτέλεσμα τα τρόφιμα που εισάγονται στη Βόρεια Ιρλανδία από την Αγγλία, τη Σκωτία και την Ουαλία να πρέπει να ελεγχθούν για να διασφαλιστεί ότι πληρούν τα πρότυπα της ΕΕ.

Στις επιχειρήσεις εμπορίου τροφίμων δόθηκε μια αρχική τρίμηνη "περίοδος χάριτος", κατά τη διάρκεια της οποίας δεν επιβάλλονται περιορισμοί στα τρόφιμα που εισάγονται στη Βόρεια Ιρλανδία, προκειμένου να προσαρμοστούν οι επιχειρήσεις στις αλλαγές και να διασφαλίσουν τη διατήρηση των προμηθειών. Παρ' όλα αυτά, στις αρχές του έτους, υπήρξε κάποια αναστάτωση, με αποτέλεσμα συγκεκριμένα φρέσκα προϊόντα να απουσιάζουν από τα ράφια των καταστημάτων. Ωστόσο, αυτό που θα επικρατήσει μετά την περίοδο χάριτος δεν έχει προσδιοριστεί επακριβώς, με αποτέλεσμα να αποτελέσει αντικείμενο μελλοντικών διαπραγματεύσεων.

Αξίζει να επισημανθεί ότι «Το πρωτόκολλο της Βόρειας Ιρλανδίας» βρέθηκε πρόσφατα στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, όταν η ΕΕ άρχισε να αντιμετωπίζει προβλήματα εφοδιασμού με το εμβόλιο της AstraZeneca στη μάχη κατά της νόσου του κορωνοϊού. Συγκεκριμένα, η ΕΕ, στις 29 Ιανουαρίου, ανακοίνωσε την εφαρμογή του άρθρου 16 του «πρωτοκόλλου» που επιτρέπει στα συμβαλλόμενα μέρη να αναστείλουν οποιοδήποτε τμήμα της συμφωνίας προκαλεί «οικονομικές, κοινωνικές ή περιβαλλοντικές δυσκολίες», προκειμένου να προβεί σε ελέγχους στις εξαγωγές εμβολίων που παράγονται στην ΕΕ.

Η κίνηση αυτή της ΕΕ θα μπορούσε, θεωρητικά, να οδηγήσει στη διακοπή της αποστολής εμβολίων που παράγονται από την ΕΕ στο Ηνωμένο Βασίλειο. Ωστόσο, οι έντονες αντιδράσεις από την πλευρά του Ιρλανδού πρωθυπουργού, καθώς και της αποκεντρωμένης κυβέρνησης της Βόρειας Ιρλανδίας οδήγησαν την ΕΕ να ανακαλέσει την απόφασή της.

Ο κλάδος των υπηρεσιών και οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις δέχονται έντονες πιέσεις

Οι ταξιδιωτικοί περιορισμοί που προκλήθηκαν από την εξάπλωση της πανδημίας Covid-19 μπορεί να μείωσαν τον αντίκτυπο της συμφωνίας εμπορίου και συνεργασίας μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και της ΕΕ στις επαγγελματικές υπηρεσίες, ωστόσο, πολλές επιχειρήσεις έχουν αρχίσει να διαπιστώνουν ότι για να λειτουργήσουν εντός της ΕΕ θα πρέπει να έχουν εξασφαλίσει για το προσωπικό τους βίζα και άδεια εργασίας, γεγονός που αυξάνει το κόστος των υπηρεσιών τους και προκαλεί συνάμα χρονικές καθυστερήσεις.

Σημαντικά, επίσης, είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου στην προσαρμογή τους στη νέα συμφωνία εμπορίου και συνεργασίας με την ΕΕ. Ένα μεγάλο τμήμα των εν λόγω επιχειρήσεων αναγκάστηκε να διακόψει τις εξαγωγές προς την ΕΕ, προσωρινά, καθώς η ξαφνική επιβολή νέων αυξημένων χρεώσεων επιβάρυνε τον ανταγωνιστικό τους χαρακτήρα.

ΗΠΑ

ΑΕΠ

Σύμφωνα με την πρώτη εκτίμηση του Bureau of Economic Analysis, στο τέταρτο τρίμηνο του 2020, ο ετησιοποιημένος ρυθμός μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ ήταν θετικός, της τάξης του 4%, έναντι αύξησης κατά 33,4%, το τρίτο τρίμηνο και μείωσης κατά 31,4% και 5%, το δεύτερο και το πρώτο τρίμηνο του έτους, αντίστοιχα (Γράφημα 6). Η αύξηση του ΑΕΠ, το τέταρτο τρίμηνο, η οποία ήταν μικρότερη από τις εκτιμήσεις της αγοράς, αντανάκλα αφενός τη συνέχιση, για δεύτερο διαδοχικό τρίμηνο, της ανάκαμψης της οικονομικής δραστηριότητας, έπειτα από την άνευ προηγουμένου μείωση του ΑΕΠ, το δεύτερο τρίμηνο και αφετέρου την επιβάρυνση που εξακολουθεί να υφίσταται η οικονομία των ΗΠΑ από την πανδημική κρίση, καθώς, κατά τη διάρκεια του τριμήνου, εφαρμόστηκαν περιοριστικά μέτρα σε διάφορες περιοχές της επικράτειας.

Όσον αφορά στις επιμέρους συνιστώσες του ΑΕΠ, σημειώνονται τα ακόλουθα:

Πρώτον, η ιδιωτική κατανάλωση, η οποία συνιστά περί το 70% του ΑΕΠ και αποτέλεσε το βασικότερο πυλώνα του αναπτυξιακού προτύπου των ΗΠΑ πριν από το ξέσπασμα της πανδημικής κρίσης, αυξήθηκε κατά 2,5%, το τέταρτο τρίμηνο του 2020, έναντι αύξησης κατά 41%, το τρίτο τρίμηνο του έτους, με αποτέλεσμα η συμβολή της στη μεταβολή του ΑΕΠ να είναι θετική, της τάξης της 1,70 ποσοστιαίας μονάδας, έναντι θετικής συνεισφοράς κατά 25,44 ποσοστιαίες μονάδες, στο προηγούμενο τρίμηνο. Καθοριστικός παράγοντας που συνέβαλε στην ανάκαμψη της ιδιωτικής κατανάλωσης, το δεύτερο εξάμηνο του έτους, ήταν η σημαντική αποκλιμάκωση του ποσοστού της ανεργίας, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την πραγματοποίηση καταναλωτικών δαπανών που είχαν ανασταλεί το δεύτερο τρίμηνο και, κατά συνέπεια, την αύξηση της ζήτησης. Σημειώνεται ότι, το τέταρτο τρίμηνο του 2020, το μέσο ποσοστό της ανεργίας υποχώρησε στο 6,8% (εποχικά προσαρμοσμένα στοιχεία), έναντι 8,8%, 13% και 3,8%, το τρίτο, το δεύτερο και το πρώτο τρίμηνο, αντίστοιχα.

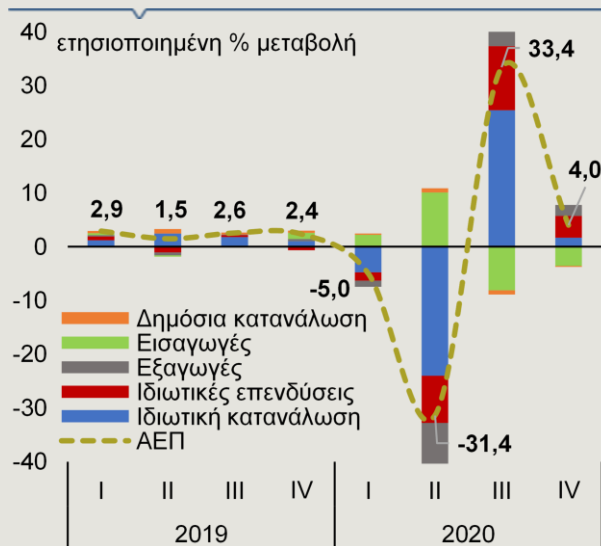
Δεύτερον, η δημόσια κατανάλωση, η οποία μειώθηκε κατά 1,2%, συνέβαλε αρνητικά στη μεταβολή του ΑΕΠ, το τέταρτο τρίμηνο του 2020, κατά 0,22 της ποσοστιαίας μονάδας, έναντι αρνητικής συνεισφοράς κατά 0,75 της ποσοστιαίας μονάδας, στο προηγούμενο τρίμηνο, όταν είχε μειωθεί κατά 4,8%. Σημειώνεται ότι, στα τέλη Μαρτίου 2020, εγκρίθηκε δημοσιονομικό πακέτο ύψους 2,2 τρισ. δολαρίων, το μεγαλύτερο στην αμερικανική ιστορία, προκειμένου να στηριχθούν οι επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, ενώ, τον περασμένο μήνα, ο νέος πρόεδρος των ΗΠΑ πρότεινε ένα νέο πακέτο δημοσιονομικής στήριξης, ύψους 1,9 τρισ. δολαρίων.

Τρίτον, οι καθαρές εξαγωγές συνέβαλαν αρνητικά, κατά 1,52 ποσοστιαία μονάδα, στην οικονομική δραστηριότητα του τετάρτου τριμήνου του 2020, έναντι αρνητικής συμβολής κατά 3,21 ποσοστιαίες μονάδες,

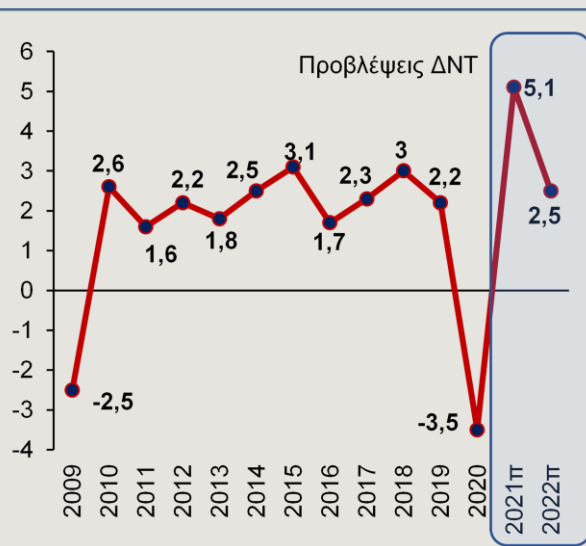
ΓΡΑΦΗΜΑ 6

ΓΡΑΦΗΜΑ 7

Συμβολή των Συνιστωσών του ΑΕΠ

Διαχρονική Εξέλιξη ΑΕΠ

Πηγή:
Bureau of
Economic
Analysis (BEA),
IMF World
Economic
Outlook Update
January 2021

το τρίτο τρίμηνο του έτους. Αναλυτικότερα, ο ρυθμός αύξησης των εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών διαμορφώθηκε σε 29,5% (τρίτο τρίμηνο του 2020: 93,1%), ενώ ο ρυθμός αύξησης των εξαγωγών διαμορφώθηκε σε 22% (τρίτο τρίμηνο του 2020: 59,6%). Σημειώνεται η σημαντική αύξηση στις εισαγωγές (30,8%) και στις εξαγωγές (31,1%) των αγαθών, ως απόρροια της ενίσχυσης του διεθνούς εμπορίου.

Τέταρτον, θετική ήταν η συμβολή των ιδιωτικών επενδύσεων στη μεταβολή του ΑΕΠ (4,06 ποσοστιαίες μονάδες), για δεύτερο διαδοχικό τρίμηνο, καθώς αυξήθηκαν κατά 25,3%, το τέταρτο τρίμηνο του 2020, έναντι αύξησης κατά 86,3%, το τρίτο τρίμηνο του έτους. Στη σημαντική αυτή αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων συνέβαλαν τα αποθέματα των επιχειρήσεων (1,04 ποσοστιαία μονάδα), καθώς και η άνοδος των επενδύσεων εκτός κατοικιών κατά 13,8% (1,73 ποσοστιαία μονάδα) και των επενδύσεων σε κατοικίες κατά 33,5% (1,29 ποσοστιαία μονάδα). Οι επενδύσεις σε κατοικίες αυξήθηκαν σημαντικά, για δεύτερο διαδοχικό τρίμηνο, μετά την έντονη μείωση του δευτέρου τριμήνου, συνεπικουρούμενες από τη συνεχιζόμενη πτώση των επιτοκίων των στεγαστικών δανείων.

Όσον αφορά στο σύνολο του έτους, το ΑΕΠ συρρικνώθηκε κατά 3,5%, μετά από μια δεκαετία οικονομικής μεγέθυνσης. Αξίζει να επισημανθεί ότι, το 2009, στον απόηχο της χρηματοοικονομικής κρίσης, το ΑΕΠ στις ΗΠΑ είχε μειωθεί κατά 2,5% (Γράφημα 7). Για το 2021, η διατήρηση της ιδιαίτερα επεκτατικής νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής, σε συνδυασμό με τον περιορισμό της εξάπλωσης του κορωνοϊού και τον εμβολιασμό του πληθυσμού, προσδοκείται να τονώσουν την οικονομική δραστηριότητα. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), σε πρόσφατη έκθεσή του, προβλέπει αύξηση του ΑΕΠ κατά 5,1%, το 2021 και κατά 2,5%, το 2022 (World Economic Outlook Update, January 2021).

Ζώνη του Ευρώ (ΖΤΕ)

ΑΕΠ

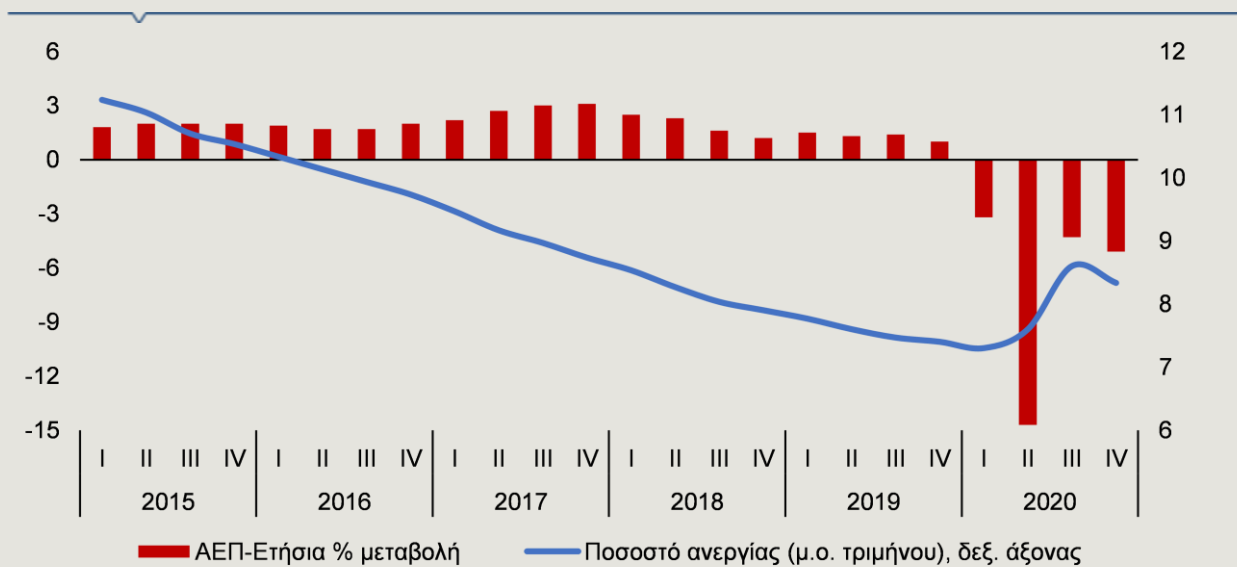
Με βάση τα εποχικά διορθωμένα στοιχεία, το ΑΕΠ στη Ζώνη του Ευρώ (EA-19), το τέταρτο τρίμηνο του 2020, συρρικνώθηκε κατά 5,1%, σε ετήσια βάση, έναντι ετήσιας μείωσης κατά 4,3%, 14,7% και 3,2%, το τρίτο, το δεύτερο και το πρώτο τρίμηνο του έτους, αντίστοιχα (Γράφημα 8). Σε τριμηνιαία βάση, το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 0,7%, το τέταρτο τρίμηνο του 2020, έναντι αύξησης κατά 12,4%, το τρίτο τρίμηνο και μείωσης κατά 11,7% και 3,7%, το δεύτερο και το πρώτο τρίμηνο του έτους, αντίστοιχα. Η επίδοση του ΑΕΠ, το τέταρτο τρίμηνο του 2020, τόσο σε ετήσια, όσο και τριμηνιαία βάση, παρόλο που ήταν ανώτερη των εκτιμήσεων της αγοράς, αντανάκλα την αρνητική επίδραση που είχαν στην οικονομική δραστηριότητα τα μέτρα περιορισμού που εφάρμοσαν οι εθνικές κυβερνήσεις σε διάφορες περιοχές της Ευρώπης, κατά τη διάρκεια του τριμήνου, στην προσπάθεια περιορισμού της εξάπλωσης του κορωνοϊού. Στο σύνολο του 2020, το ΑΕΠ στη ΖΤΕ συρρικνώθηκε κατά 6,8%.

Τα κράτη-μέλη της ΖΤΕ, για τα οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για το τέταρτο τρίμηνο του 2020, κατέγραψαν όλα αρνητικό ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2019. Οι κατώτερες επιδόσεις σημειώθηκαν στην Ισπανία (-9,1%), στην Αυστρία (-7,8%) και στην Ιταλία (-6,6%), ενώ και στις δύο μεγαλύτερες οικονομίες της ΖΤΕ, την Γερμανία (-3,9%) και την Γαλλία (-5%), καταγράφηκε σημαντική υποχώρηση του ΑΕΠ. Αντίθετα, η Λιθουανία (-1,3%) και η Λετονία (-1,7%) κατέγραψαν τη μικρότερη ύφεση. Σημειώνεται ότι η επόμενη εκτίμηση για το ΑΕΠ του τετάρτου τριμήνου της ΖΤΕ θα δημοσιευτεί στις 16 Φεβρουαρίου.

Ανεργία

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία της Eurostat, το εποχικά προσαρμοσμένο ποσοστό της ανεργίας στη ΖΤΕ διατηρήθηκε αμετάβλητο, τον Δεκέμβριο 2020, σε 8,3% (13,7 εκατ. άνεργοι), παραμένοντας, ωστόσο, σε υψηλότερο επίπεδο από αυτό του Φεβρουαρίου 2020 (7,2%), πριν δηλαδή από το ξέσπασμα της πανδημικής κρίσης. Όσον αφορά στα επιμέρους χαρακτηριστικά, το ποσοστό της ανεργίας στους νέους, κάτω των 25 ετών, αυξήθηκε στο 18,5%, τον Δεκέμβριο 2020, έναντι 18,1%, τον Νοέμβριο 2020. Επιπλέον, στους άνδρες διαμορφώθηκε σε 7,9%, από 7,8%, τον προηγούμενο μήνα, ενώ στις γυναίκες παρέμεινε αμετάβλητο, στο 8,8%. Μεταξύ των κρατών-μελών η Ισπανία (16,2%), η Λιθουανία (10,1%) και η Ιταλία (9%) παρουσιάζουν τα υψηλότερα ποσοστά της ανεργίας, ενώ η Ολλανδία (3,9%), η Μάλτα (4,5%) και η Γερμανία (4,6%) τα χαμηλότερα. Διευκρινίζεται ότι τα στοιχεία Δεκεμβρίου 2020 για την Ελλάδα δεν είναι διαθέσιμα. Σημειώνεται, επιπρόσθετα, το εξαιρετικά υψηλό ποσοστό της ανεργίας στους νέους στην Ισπανία (40,7%).

Το μέσο ποσοστό της ανεργίας διαμορφώθηκε, το 2020, σε 8%, από 7,6%, το 2019, παρουσιάζοντας αύξηση, το δεύτερο εξάμηνο του έτους. Η σφοδρότητα της ύφεσης που προκάλεσε η πανδημία του κορωνοϊού ώθησε τις εθνικές κυβερνήσεις των κρατών-μελών να λάβουν μέτρα προστασίας των θέσεων απασχόλησης, γεγονός που απέτρεψε την εντονότερη αύξηση του ποσοστού της ανεργίας. Σημειώνεται, ωστόσο, ότι κατά τη διάρκεια των περιοριστικών μέτρων (lockdown), αρκετοί άνεργοι, για διάφορους λόγους, δήλωναν ότι δεν ήταν διαθέσιμοι να εργαστούν και, κατά συνέπεια, μετακινήθηκαν στον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό. Η άνοδος της οικονομικής δραστηριότητας και η λήξη των έκτακτων κυβερνητικών μέτρων στήριξης της απασχόλησης, ενδεχομένως, να ασκήσουν, βραχυπρόθεσμα, ανοδικές πιέσεις στο ποσοστό της ανεργίας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Autumn 2020 Economic Forecast) προβλέπει αύξηση του ποσοστού της ανεργίας σε 9,4%, το 2021 και αποκλιμάκωση σε 8,9%, το 2022.

ΓΡΑΦΗΜΑ 8
Εξέλιξη ΑΕΠ και Ποσοστού Ανεργίας στη ΖτΕ (εποχικά προσαρμοσμένα στοιχεία)

 Πηγή:
Eurostat

ΑΓΟΡΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ & ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΟΣ
Ισοτιμίες

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Χρηματιστηρίου του Σικάγου, οι συνολικές καθαρές τοποθετήσεις (αγορές μείον πωλήσεις), στην ισοτιμία του ευρώ με το δολάριο, διατηρήθηκαν θετικές, την εβδομάδα που έληξε στις 26 Ιανουαρίου. Οι θετικές θέσεις (υπέρ του ευρώ, "long") αυξήθηκαν κατά 1.878 συμβόλαια, με αποτέλεσμα οι συνολικές καθαρές θέσεις να διαμορφωθούν στα 165.344 συμβόλαια, από 163.466 συμβόλαια, την προηγούμενη εβδομάδα (Γράφημα 9). Σημειώνεται ότι πρόκειται για την τρίτη εβδομαδιαία αύξηση που καταγράφεται από τις 22 Δεκεμβρίου 2020.

Ευρώ (EUR/USD) ► Η ισοτιμία του ευρώ με το δολάριο, στις 4 Φεβρουαρίου, στην Ευρώπη, διαμορφωνόταν περί τα 1,1966 δολάρια, με αποτέλεσμα το ευρώ να σημειώνει, από την αρχή του έτους, απώλειες έναντι του δολαρίου (2%), ενώ διαπραγματευόταν υψηλότερα κατά 15,7%, συγκριτικά με το χαμηλό που είχε καταγράψει στις 3 Ιανουαρίου 2017 (USD 1,0342).

Κέρδη καταγράφει το δολάριο έναντι του ευρώ, καθώς η ανακοίνωση καλύτερων των αναμενόμενων στοιχείων για την αγορά εργασίας των ΗΠΑ έδωσε ώθηση στο αμερικανικό νόμισμα. Σύμφωνα με το υπουργείο Εργασίας των ΗΠΑ, οι αρχικές αιτήσεις για παροχή επιδόματος ανεργίας υποχώρησαν στις 779 χιλιάδες, για την εβδομάδα μέχρι τις 30 Ιανουαρίου, από 812 χιλιάδες, για την εβδομάδα μέχρι τις 23 Ιανουαρίου. Πρόκειται για την τρίτη διαδοχική εβδομαδιαία μείωση, ενώ η συγκεκριμένη μέτρηση είναι η χαμηλότερη από τα τέλη Νοεμβρίου 2020. Επιπρόσθετα, το ποσοστό της ανεργίας υποχώρησε στο 6,3%, τον Ιανουάριο, από 6,7%, τον Δεκέμβριο 2020, αν και προστέθηκαν μόλις 49 χιλιάδες θέσεις απασχόλησης στην οικονομία των ΗΠΑ. Η μείωση τόσο των νέων αιτήσεων για επιδόματα ανεργίας, όσο και του ποσοστού της ανεργίας υποδηλώνουν ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας, η οποία προσδοκείται να λάβει μεγαλύτερες διαστάσεις με το νέο πακέτο δημοσιονομικής στήριξης ύψους 1,9 δισ. δολαρίων που έχει

Πηγή:
CFTC, IMM

προτείνει ο νέος πρόεδρος των ΗΠΑ, σε συνδυασμό με τη διατήρηση της επεκτατικής νομισματικής πολιτικής από την Ομοσπονδιακή Τράπεζα (Fed) και την πρόοδο στον εμβολιασμό του πληθυσμού.

Ελβετικό Φράγκο (CHF) ► Το ευρώ καταγράφει μικρές απώλειες έναντι του φράγκου, κινούμενο στην περιοχή των 1,08162 φράγκων (4.2.2021). Από την αρχή του έτους, το ευρώ σημειώνει οριακά κέρδη έναντι του φράγκου, της τάξης του 0,04%.

Βάσει των δημοσιευθέντων νομισματικών στοιχείων της Κεντρικής Τράπεζας της Ελβετίας (SNB), την προηγούμενη εβδομάδα, πιθανολογείται ότι δεν υπήρξε παρέμβαση της στην αγορά συναλλάγματος για αποτροπή ενίσχυσης του φράγκου. Το ποσό των μετρητών που οι εμπορικές τράπεζες της Ελβετίας είχαν καταθέσει στην SNB αυξήθηκε στα 704,6 δισ. φράγκα, για την εβδομάδα που έληξε στις 29 Ιανουαρίου, από 704,4 δισ. φράγκα, για την εβδομάδα μέχρι και τις 22 Ιανουαρίου.

Ο επικεφαλής της SNB τόνισε σε δηλώσεις του ότι διατηρείται η αβεβαιότητα σχετικά με τις προοπτικές της ελβετικής οικονομίας, ενώ το ΑΕΠ της χώρας δεν αναμένεται να επιστρέψει στα προ της πανδημικής κρίσης επίπεδα πριν το 2022. Με τον πληθωρισμό να παραμένει χαμηλά, καθίσταται αναγκαία η διατήρηση του επεκτατικού χαρακτήρα της νομισματικής και της δημοσιονομικής πολιτικής. Εξάλλου, αξιωματούχος της SNB υπεραμύνησε της πολιτικής των αρνητικών επιτοκίων που έχει υιοθετήσει η Κεντρική Τράπεζα της Ελβετίας, σημειώνοντας χαρακτηριστικά ότι τα οφέλη της πολιτικής αυτής υπερτερούν του κόστους. Σημειώνεται ότι η SNB διατηρεί το βασικό της επιτόκιο στο -0,75% (το χαμηλότερο παγκόσμια).

Στερλίνα (GBP) ► Η στερλίνα, στις 4 Φεβρουαρίου, εμφάνιζε θετική εικόνα, καταγράφοντας κέρδη τόσο έναντι του ευρώ (0,87502 GBP/EUR), όσο και έναντι του δολαρίου ΗΠΑ (1,3672 USD/GBP). Σημειώνεται ότι, από την αρχή του έτους, η στερλίνα καταγράφει κέρδη κατά 2,1% έναντι του ευρώ, ενώ παραμένει αμετάβλητη έναντι του δολαρίου.

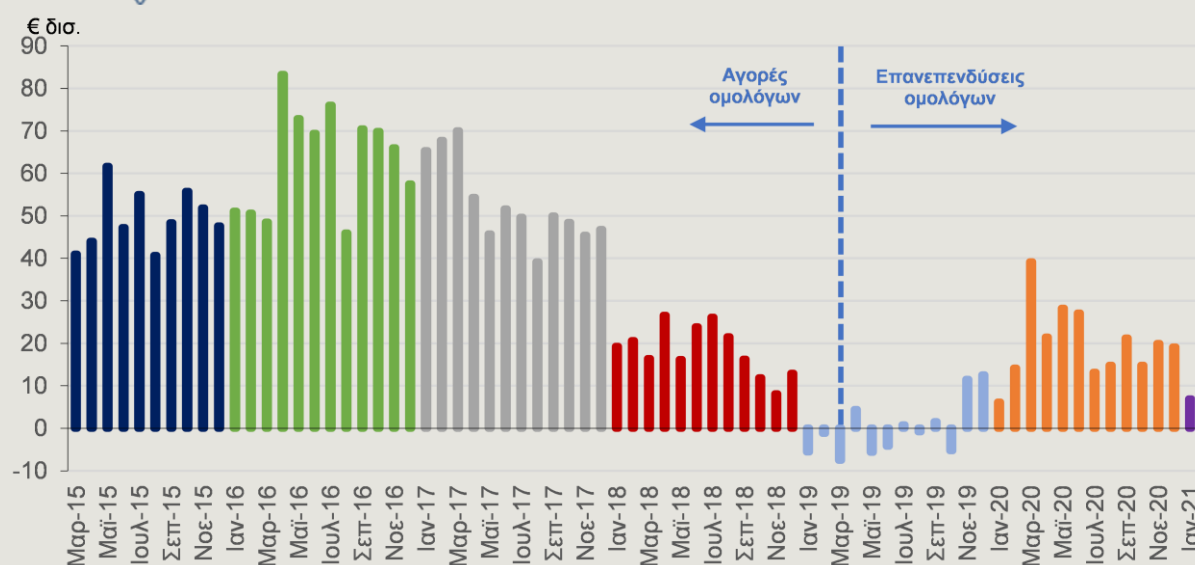
Η στερλίνα ενισχύεται έναντι των δύο νομισμάτων, εν μέσω έντονης μεταβλητότητας, στον απόηχο των αποφάσεων κατά τη συνεδρίαση της Επιτροπής Νομισματικής Πολιτικής της Κεντρικής Τράπεζας της Αγγλίας (BoE). Η BoE διατήρησε αμετάβλητα τόσο το βασικό επιτόκιο, στο ιστορικά χαμηλό επίπεδο του 0,1%, όσο και το πρόγραμμα αγοράς στοιχείων ενεργητικού, στις 895 δισ. στερλίνες. Παράλληλα, διεμήνυσε προς τις τράπεζες ότι θα πρέπει να προετοιμαστούν για να λειτουργήσουν σε περιβάλλον αρνητικών επιτοκίων. Ωστόσο, όπως αναγνωρίστηκε και από τις δύο πλευρές, οι τράπεζες δεν είναι έτοιμες να ανταπεξέλθουν λειτουργικά στα αρνητικά επιτόκια και, κατά συνέπεια, δόθηκε χρονικό διάστημα, τουλάχιστον, έξι μηνών, προκειμένου να γίνουν οι απαραίτητες προσαρμογές. Η εξέλιξη αυτή ενίσχυσε το βρετανικό νόμισμα, καθώς εκλήφθηκε από τους συμμετέχοντες στις αγορές ως ένδειξη διατήρησης του βασικού επιτοκίου στα τρέχοντα επίπεδα για τους επόμενους έξι μήνες. Σημειώνεται ότι ενδεχόμενη μείωση του βασικού επιτοκίου από την BoE λειτουργεί αρνητικά για τη στερλίνα.

Αγορές ομολόγων – Χαρτοφυλάκιο κρατικών ομολόγων Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ)

Η αξία του χαρτοφυλακίου κρατικών ομολόγων της ΕΚΤ (Γράφημα 10) που έχει προέλθει από την εφαρμογή του προγράμματος ποσοτικής χαλάρωσης (QE), για την εβδομάδα μέχρι τις 29 Ιανουαρίου, διαμορφώθηκε στα Ευρώ 2,355 τρισ. Η ΕΚΤ προέβη σε αγορές καλυμμένων ομολόγων, αξίας Ευρώ 211 εκατ., σε πωλήσεις Asset-Backed Securities, αξίας Ευρώ 65 εκατ. και σε πωλήσεις εταιρικών και ασφαλιστικών ομολογιακών τίτλων, αξίας Ευρώ 342 εκατ. Επιπρόσθετα, η ΕΚΤ, την περασμένη εβδομάδα, πραγματοποίησε καθαρές αγορές, αξίας Ευρώ 12,8 δισ., στο πλαίσιο του νέου Έκτακτου Προγράμματος Αγοράς Στοιχείων Ενεργητικού, λόγω της πανδημίας (Pandemic Emergency Purchase Programme-PEPP), με τη συνολική αξία του εν λόγω χαρτοφυλακίου να διαμορφώνεται περί τα Ευρώ 806,8 δισ.

ΓΡΑΦΗΜΑ 10

Εξέλιξη αγοραπωλησιών κρατικών ομολόγων ανά μήνα από την ΕΚΤ

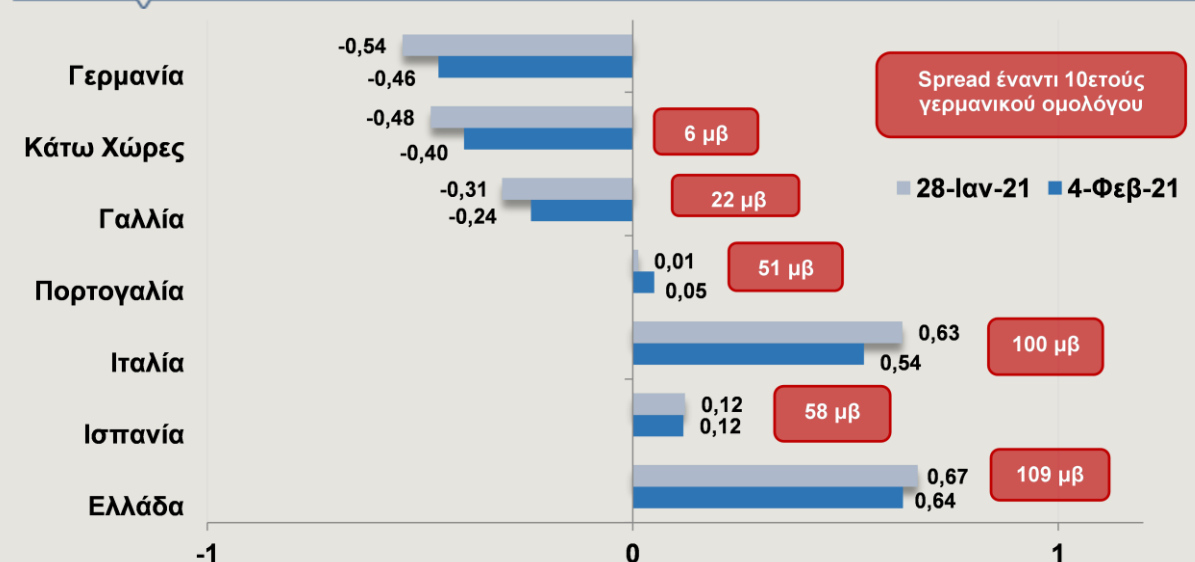

Πηγή:
Ευρωπαϊκή
Κεντρική
Τράπεζα, Alpha
Bank

Στην ελληνική αγορά ομολόγων, το εύρος της απόδοσης του δεκαετούς κρατικού ομολόγου, λήξης 18 Ιουνίου 2030, με κουπόνι 1,5%, διαμορφωνόταν, στις 4 Φεβρουαρίου, μεταξύ 0,63% και 0,64%. Η διαφορά απόδοσης μεταξύ του δεκαετούς ομολόγου της Ελλάδας και του δεκαετούς ομολόγου της Γερμανίας (spread) υποχώρησε στις 109 μονάδες βάσης. Παράλληλα, η απόδοση του δεκαετούς ομολόγου της Γερμανίας, ως σημείο αναφοράς του κόστους δανεισμού της Ζώνης του Ευρώ, διαμορφώθηκε στο -0,46% (Γράφημα 11).

ΓΡΑΦΗΜΑ 11

Αποδόσεις 10ετών ομολόγων (%) και spreads έναντι 10ετούς γερμανικού ομολόγου

Πηγή:
Bloomberg,
Alpha Bank

Έντονα πτωτικά κινήθηκε, για δεύτερη διαδοχική ημέρα, η απόδοση του ιταλικού δεκαετούς ομολόγου, καθώς η εντολή σχηματισμού κυβέρνησης που έλαβε ο πρώην διοικητής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας Mario Draghi έτυχε θερμής υποδοχής από τους συμμετέχοντες στις αγορές. Ο πρώην κεντρικός τραπεζίτης θεωρείται ένα πρόσωπο με αποδοχή εντός των κομμάτων του ιταλικού κοινοβουλίου, το οποίο θα μπορούσε να γεφυρώσει τις πολιτικές διαφορές τους και να συγκροτήσει κυβέρνηση εθνικής ενότητας, γεγονός το οποίο θα του επιτρέψει να επικεντρωθεί στην ανάκαμψη της ιταλικής οικονομίας.

Το ευνοϊκό επενδυτικό περιβάλλον που επικρατεί στην παρούσα συγκυρία έχει ως αποτέλεσμα την άνοδο των ομολογιακών αποδόσεων των κρατών-μελών του αποκαλούμενου πυρήνα της Ευρωζώνης. Είναι χαρακτηριστικό ότι η απόδοση του 30ετούς κρατικού ομολόγου της Γερμανίας επέστρεψε σε θετικό έδαφος, για πρώτη φορά από τον Σεπτέμβριο 2020. Τα δημοσιονομικά πακέτα στήριξης των οικονομιών, σε συνδυασμό με την υποστηρικτική νομισματική πολιτική και την πρόοδο που συντελείται στην αντιμετώπιση του κορωνοϊού, δημιουργούν προσδοκίες στους συμμετέχοντες στις αγορές για ταχύτερη ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας, με αποτέλεσμα η ζήτηση να στρέφεται σε περιουσιακά στοιχεία υψηλότερου επενδυτικού κινδύνου.

Το δεκαετές ομόλογο της Πορτογαλίας, στις 4 Φεβρουαρίου, κατέγραψε απόδοση 0,05%, της Ισπανίας 0,12% και της Ιταλίας 0,54%. Η διαφορά απόδοσης του δεκαετούς πορτογαλικού ομολόγου σε σχέση με την αντίστοιχη του γερμανικού μειώθηκε στις 51 μ.β., ενώ του δεκαετούς ιταλικού ομολόγου μειώθηκε στις 100 μ.β. Τέλος, η απόδοση του δεκαετούς ομολόγου των ΗΠΑ διαμορφωνόταν στο 1,14%, στις 4 Φεβρουαρίου.

Η Ελληνική Οικονομία σε Αριθμούς

Ετήσια στοιχεία	2015	2016	2017	2018	2019	Ετήσιες Μεταβολές
ΑΕΠ (% ετήσια μεταβολή, σταθερές τιμές 2015)	-0,4	-0,5	1,3	1,6	1,9	
Ιδιωτική Κατανάλωση	-0,3	-0,5	1,9	2,3	1,9	
Δημόσια Κατανάλωση	1,6	-0,2	-0,1	-4,2	1,2	
Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου	0,2	2,3	8,1	-6,6	-4,6	
Εξαγωγές Αγαθών & Υπηρεσιών	5,0	-0,4	8,5	9,1	4,8	
Εισαγωγές Αγαθών & Υπηρεσιών	7,9	2,2	7,4	8,0	3,0	
Γεν. Δκτ Τιμών Καταναλωτή (% ετ. μεταβ., μ.ο. έτους)	-1,7	-0,8	1,1	0,6	0,3	
Ανεργία (% , μέσο έτους)	24,9	23,5	21,5	19,3	17,3	
Πρωτογενές Ισοζύγιο της Γεν. Κυβέρνησης (% ΑΕΠ) *	0,6	3,6	4,0	4,5	4,4	
Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	177,0	180,8	179,2	186,2	180,5	
Ισοζύγιο Τρεχ. Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	-0,8	-1,8	-1,9	-2,9	-1,5	

Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας	2019	2020				Τριμηνιαία στοιχεία (% ετήσιες μεταβολές)
		Q1	Q2	Q3	Τελευταία διαθέσιμη περίοδος	
Οικονομική Δραστηριότητα (% ετήσια μεταβολή)						
Όγκος Λιαν. Εμπορίου (εκτός καυσίμων-λιπ/κών)	0,6	3,8	-7,4	-0,1	-0,6 (Ιαν.-Νοε.)	
Νέες εγγραφές Επιβατηγών Αυτοκινήτων	13,2	-12,4	-54,2	-14,3	-26,5 (Ιαν.-Δεκ.)	
Ιδιωτική Οικοδομική Δραστ/τα (όγκος σε χιλ. m³)	9,8	55,7	0,3	-1,7	13,0 (Ιαν.-Οκτ.)	
Βιομηχανική Παραγωγή: Μεταποίηση	0,9	1,5	-7,4	-1,6	-1,8 (Ιαν.-Νοε.)	
Δείκτες Προσδοκιών						
Δείκτης Υπευθ. Προμηθειών στη μεταποίηση PMI	54,2	51,0	40,0	49,3	50,0 (Ιαν. '21)	
Δείκτης Οικονομικού Κλίματος	105,4	110,7	91,8	90,8	90,7 (Ιαν. '21)	
Δείκτης Επιχ/κών Προσδοκιών στη Βιομηχανία	103,6	108,6	87,6	86,9	94,9 (Ιαν. '21)	
Δείκτης Εμπιστοσύνης Καταναλωτών	-19,8	-10,4	-31,1	-34,9	-43,2 (Ιαν. '21)	
Πιστωτική Επέκταση, (% ετήσια μεταβολή, τέλος περιόδου)						
Ιδιωτικός Τομέας	-0,6	0,1	0,4	2,4	3,4 (Δεκ.)	
Επιχειρήσεις (μη χρηματοπιστωτικές)	1,7	3,4	3,8	8,3	9,9 (Δεκ.)	
- Βιομηχανία	0,4	4,5	6,5	9,5	8,1 (Δεκ.)	
- Κατασκευές	-4,4	-3,7	-4,0	-4,7	-0,1 (Δεκ.)	
- Τουρισμός	3,8	3,7	1,9	11,7	14,8 (Δεκ.)	
Νοικοκυριά	-2,9	-2,9	-2,7	-2,5	-2,7 (Δεκ.)	
- Καταναλωτικά Δάνεια	-1,6	-1,7	-1,7	-1,6	-2,2 (Δεκ.)	
- Στεγαστικά Δάνεια	-3,4	-3,4	-3,0	-2,8	-3,0 (Δεκ.)	
Τιμές και Αγορά Εργασίας						
Δκτ Τιμών Καταναλωτή (% ετ. μετ., μ.ο. περιόδου)	0,3	0,4	-1,4	-1,9	-2,3 (Δεκ.)	
Δκτ Τιμών Διαμερισμάτων, (% ετήσια μεταβολή)	7,2	6,5	4,1	3,2	3,2 (Γ' τρίμ.)	
Ανεργία (% , μ.ο. Περιόδου, εποχ. διορθ.)	17,3	15,9	17,0	16,7	16,7 (Οκτ.)	
ΑΕΠ (% ετήσια μεταβολή, σταθερές τιμές 2015)	1,9	0,4	-14,2	-11,7	-11,7 (Γ' τρίμ.)	
Ιδιωτική Κατανάλωση	1,9	0,2	-12	1	1 (Γ' τρίμ.)	
Δημόσια Κατανάλωση	1,2	1,4	-2,7	4,4	4,4 (Γ' τρίμ.)	
Επενδύσεις	-4,6	-3,2	4,6	0,3	0,3 (Γ' τρίμ.)	
Εξαγωγές Αγαθών & Υπηρεσιών	4,8	1,6	-33,1	-44,9	-44,9 (Γ' τρίμ.)	
Εισαγωγές Αγαθών & Υπηρεσιών	3,0	0,6	-12,9	-6,4	-6,4 (Γ' τρίμ.)	

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, ΕΛΣΤΑΤ, IOBE, IHS Markit

* Χωρίς την επίπτωση της υποστήριξης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων

Το παρόν δελτίο εκδίδεται από την Alpha Bank και έχει αποκλειστικά ενημερωτικό χαρακτήρα. Οι πληροφορίες που περιέχει προέρχονται από πηγές που θεωρούνται αξιόπιστες αλλά δεν έχουν επαληθευτεί από την Alpha Bank και αποτελούν έκφραση γνώμης βασισμένη σε διαθέσιμα δεδομένα μιας συγκεκριμένης ημερομηνίας. Το παρόν δεν αποτελεί συμβουλή ή σύσταση ούτε προτροπή για την διενέργεια οποιασδήποτε συναλλαγής και ως εκ τούτου δεν έχουν ληφθεί υπόψη παράγοντες όπως, η γνώση, η εμπειρία, η χρηματοοικονομική κατάσταση και οι επενδυτικοί στόχοι ενός εκάστου των δυνητικών ή/και υφιστάμενων πελατών και δεν έχουν ελεγχθεί για πιθανή φορολόγηση του εκδότη στην πηγή ούτε και για άλλη, περαιτέρω, φορολογική συνέπεια εκ της συμμετοχής σ' αυτά. Επίσης δεν συνιστά έρευνα στον τομέα των επενδύσεων κατά την έννοια της ισχύουσας νομοθεσίας και ως εκ τούτου δεν έχει συνταχθεί σύμφωνα με τις απαιτήσεις του νόμου για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας της έρευνας στον τομέα των επενδύσεων. Η Alpha Bank δεν υποχρεούται να επικαιροποιεί ή να αναθεωρεί το δελτίο αυτό ούτε να προβαίνει σε ανακοινώσεις ή ειδοποιήσεις σε περίπτωση που οποιοδήποτε στοιχείο, γνώμη, πρόβλεψη ή εκτίμηση που περιέχεται σε αυτό μεταβληθεί ή διαπιστωθεί εκ των υστέρων ως ανακριβής. Τυχόν δε προβλέψεις επί του παρόντος δελτίου για την πορεία των αναφερόμενων σε αυτό οικονομικών μεγεθών αποτελούν εκτιμήσεις της Alpha Bank βασισμένες στα δεδομένα που περιλαμβάνονται στο δελτίο. Η Alpha Bank και οι θυγατρικές της, καθώς επίσης τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, τα στελέχη και οι υπάλληλοι αυτών δεν παρέχουν καμία διαβεβαίωση ούτε εγγυώνται την ακρίβεια, την πληρότητα και την ορθότητα των πληροφοριών που περιέχονται και των απόψεων που διατυπώνονται στο παρόν ή την καταλληλότητά τους για συγκεκριμένη χρήση και δεν φέρουν καμία ευθύνη για οποιαδήποτε άμεση ή έμμεση ζημία θα μπορούσε τυχόν να προκύψει σε σχέση με οποιαδήποτε χρήση του παρόντος και των πληροφοριών που περιέχει εν όλω ή εν μέρει. Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή αναδημοσίευση αυτού του δελτίου ή τμήματος του πρέπει υποχρεωτικά να αναφέρει την Alpha Bank ως πηγή προελεύσεώς του